

Администрация
Усть-Ордынского округа

**ЛУЧШИЕ РАБОТЫ
ЗАОЧНЫХ КОНКУРСОВ
В РАМКАХ
МЕСЯЧНИКА
БУРЯТСКОГО ЯЗЫКА**

Пос. Усть-Ордынский
2016 г.

Борголова София,
ученица 11 класса

МБОУ Хатар-Хадайская СОШ
Баяндаевского района

Руководитель: Бидогаева Лилия Хамакишиновна,
учитель бурятского языка и литературы

«Турэл хэлэн, түрэн дайла хоороо
Туби дээгүүр хаанаш яба – мартахагүйш»
Н. Дамдинов.

Хүн бүхэн түрэн эхэтэй, түрэл хэлэтэй, түрэл аралтай гэшэ ааб даа. Эдэгүүр баян зүйлнүүдэй аланииньше хүнэй ажабайдалтай тааршагүй бүхөөр холбоотой. Хүн гэшэ хари холын газарта хахад наһаа унгэргөөшье һаа, хэзээнэ гэтэ нютагаа бусахаб гэжэ һанадаг ёһотой.

Эгээл түрүүн үндлэн хэлэн дээрэ эхэмнай үлгын дуу дууладаг, энэрхы дулаан үгэнүүдые хэлдэл, эгээн түрүүн түрэл хэлэн дээрэ хөөрэлдэжэ шаладат болонобли. Эгээл нангин «эжы», «Эхэ орон» гэрэн үгэнүүдые уншажа һуранабли.

Турэл хэлэнэй удха шанар, хүмүүжүүлхэ үүргэ тухай саашань уншанабли: «Саашадаа түрэнхи хэлэн үхибүүдые хүтжөөхэ, өөдөнь үндылгэхэ, ажабайдал ойлгуулха, эрдэм бэлигтэй болгохо, түрэл арадайнгаа гүн гүнзэгы сэлхэлгэтэй танилсуулха, ушарта гол үүргэ дүүргэдэг. Гэхэтэй хамта түрэл хэлэн үхибүүдэй арал зонойнтоо үндлэн соёлые мэдэхэ хэрэгтэ эхэ нүлөө үзүүлэгдэгынь дамжаалгүй. Юуб гэхэдэ, түрэл хэлэн дээрэмнай бүтээгдэһэн дуунуудай, улыгэр домогуудай, онгохонуудай, шүглэгүүдэй, романуудай буряад үгэнүүдһээл бүридэлэгынь хэндэшье мэдээжэ».

Би буряад зонойнтоо уран зохёолшо Сергей
Цырендоржиевай «Баяртай тохорюун шубууд» гэжэ

зохёолгыень уншажа эхэ хайшаагааб. Дайнай үелн үхибүүд ба Убгэд хүтшэдэй ажабайдал харуулна. Автор өөрынгөө нүхэр Уланбараа гэжэ нэрэгтэй хүбүүнэй образ зүрхэ хүдэлгэмөөр харуулаа. Аха хүниие хүндэлхэ арадай турим заншал энэ зохоол сооһоо олоор оложо өөрөө дахин дахин хажуудлаа абааб.

Тиммэрэ түрэл хэлээ мэдлэн, сэтгэнэн хүн, түрэл арадайнгаа сэлхэл ойлгожо, Эхэ орондоо инаг дуратай байдаг. Буряад хэлэн дээрэ номуудые уншажа, түрэл хэлэнэйнгээ баялигта гайханаб. Ямаршье сагта бүхы дэлхэйн элитэ уран зохёолшодой, эрдэмтэдэй үндлэн хэлэндээ дуратай, тэрэнээ үндэрөөр сэтгэжэ, баяжуулжа, хүтжөөжэ байдагынь мэдээжэ. Эдэ хэд бэ гэдэл: үхибүүдые нэн түрүүн түрэл хэлэнэйнй ндлэн дээрэ һургааха ёһотой гэжэ заһан ород педагог К.Д. Ушинский, ородой түрүүшын эрдэмтэ М.В. Ломоносов, ородой элитэ уран зохёолшод А.С. Пушкин, М.Ю. Лермонтов болонод.

Манай элитэ буряад уран зохёолшод Х. Намсараев, Н. Дамдинов, Д. Улзытуев, Д. Дамбаев гээгшэдэй түрэл хэлэнэйнгээ баялигые ашаглажа, бүтээһэн уран зохёолнуудынь ганса буряад арадай бэшэ, харин элдэб яһатанай ардуудай сэлхэл зүрхэ хүдэлгэжэ, долгиулгажа шалаа.

Үндлэн хэлэн дээрэ арадайнгаа түүхэ, ёһо заншал, сэлхэлгэй гүн гүнзэгые, хайн хайхан мэдэрэлгые дамжуулха шалаһан хүн эгээл золтой хүнүүдэй нэгэн гэшэ.

Буряад арал зоной сэсэн мэргэн үгэнүүд сооһоо: «Үгэ гэшэ сэгтэй, үгэ гэшэ жэнтэй» гэжэ үгэнүүд энэ зохёолдо таарама.

Би буряад хэлэндээ дуратайб, хайнаар хүтжэн халбарһай гэжэ һанадагби.

Тоонто нютаг – ами наһанай сэргэ,
Түрэн эхэ – энхэрэл хайрын сэргэ,
Түрэл хэлэн – эхинэй эхин сэргэ!